

KRONIKA

WYIMKI Z KALENDARZA SOCJOLOGII POLSKIEJ

1869 [130 lat temu]

[*]

Dyskusję na temat pozytywizmu i socjologii sprowokował tekst ks. Franciszka Krupińskiego: *Szkoła pozytywna*, gdzie w jego piątej części omówiono „socylogię” (Biblioteka Warszawska 1868 t. 3 s. 440–456). W środowiskach katolickich postrzeżono tę nową propozycję filozofii jako zagrożenie dla światopoglądu religijnego (Michał Nowodworski). Z optymizmem patrzył natomiast na przyszłość socjologii Bolesław Limanowski, który informował czytelników, iż *w organizmach zbiorowości ludzkich jednostki tak samo [jak w organizmach przyrodniczych] porządkują się nie według ślepego trafu, lecz podług stałych i niezmiennych praw. Zbadać te prawa stanowi przedmiot jednej z najważniejszych i najpóźniejszej z nauk socylogii. Badajmy więc społeczeństwo w jego układzie i objawach – apelował – a może się znajdzie lekarstwo i zdolamy owoce mniej gorzkimi uczynić!* Kazimierz Kaszewski poddał w wątpliwość możliwość tworzenia sensownej nauki o społeczeństwie bez uwzględnienia psychologicznego punktu widzenia.

Kaszewski K.: Biblioteka Warszawska 1869 t. 2 s. 434–461; Limanowski B.: Przegląd Tygodniowy 1869 nr 41 s. 345–7; Nowodworski M.: Przegląd Katolicki 1869 nr 19 s. 289–95 nr 20 s. 305–1. Zob. też: Gazeta Warszawska 1869 nr 126 s. 2–3, Przegląd Tygodniowy 1869 nr 25 s. 218;

1879 [120 lat temu]

[*]

W sierpniu do Warszawy przybył z Moskwy młody historyk rosyjski Mikołaj I. Kariejew (1850–1931), wkrótce wybitny przedstawiciel rosyjskiej socjologii pozytywistycznej. Otrzymał katedrę historii powszechnej Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. W Warszawie, gdzie mieszkał do końca 1884 roku, ukształtowane zostały zręby jego socjologicznej teorii. Znalazły one swój wyraz w jego rozprawie doktorskiej *Основные вопросы философии истории* (Moskwa 1883), której fragmenty opublikował w tym samym

roku w Варшавскийя Губернскийя Известийя (nr 4 s. 1–8 i nr 6 s. 1–13). Sympatyzował z ruchem pozytywistów warszawskich i miał kontakty z jego przedstawicielami.

[*]

Ukazują się pierwsze przekłady książek Herberta Spencera na język polski:

Spencer H.: Naukowe, polityczne i filozoficzne studja. Przekł. z ang. Leon Dziankowski. Lwów 1879 Księgarnia Polska. T.1: Obyczaje i zwyczaje, 51 s. Spencer H.: O wychowaniu umysłem, moralnem i fizycznym. przeł. [z ang.] Michał Siemiradzki. Warszawa 1879: Gebethner i Wolff, 224 s.

1889 [110 lat temu]

[*]

Otacza nas zewsząd przeszłość! Takimi słowami podsumowywał Ludwik Krzywicki wywody na temat tworzonych przez siebie teorii „podłoża historycznego”, opublikowanej na łamach Dodatku Miesięcznego do Przeglądu Tygodniowego, w obszernym eseju *Idea a życie* (1889 półrocze 1 s. 257–312).

[*]

Na odbywającym się we Lwowie Drugim Zjeździe Prawników i Ekonomistów Polskich (połowa września) rozgorzała dyskusja na temat zasadności uznania socjologii jako dyscypliny akademickiej. Był to ciąg dalszy dyskusji zainicjowanej podczas pierwszego Zjazdu (1887) przez prof. Józefa Kasznice, zwolennika wprowadzenia socjologii do kanonu przedmiotów obowiązujących w kształceniu prawników. I tym razem nie podjęto w tej kwestii żadnych rozstrzygnięć. Wielu dyskutantów uznało bowiem zjazd za niewłaściwe forum do rozstrzygania spraw ściśle merytorycznych. Winny być one, ich zdaniem, podejmowane w ciałach ściśle naukowych, w towarzystwach prawniczych, dyskutowane w specjalistycznych czasopismach. M.in. prof. Franciszek Kasparek uznał za niestosowne decydowanie w toku wiecowych uchwał i rezolucji o tym, czy socjologia ma być odrębną nauką i czy jest dość dojrzałą, aby wykładać ją na uniwersytetach. Sam będąc zwolennikiem socjologii, wstrzymał się od głosowania w tej materii, twierdząc, że o rozwoju nauk i tworzeniu dla nich nowych katedr decyduje się w innym trybie.

[*]

Komisja dla Zbadania Sprawy Wychodztwa, powołana przez lwowski Drugi Zjazd Prawników i Ekonomistów Polskich, ogłasza (3 listopada) kwe-

stionariusz do badań emigracji polskiej (drukowany m.in. na łamach Przeglądu Polskiego 1890 t. 95 s. 218–224).

[*]

Polskie piśmiennictwo socjologiczne i antropologiczne wzbogacone zostały o przekłady cennych pozycji literatury światowej:

Spencer Herbert: *Dzieła: systemat filozofji pozytywnej: zasady socjologii*. Z 3. wyd. oryg. [ang.] przeł. J[ózef] K[arol] Potocki. Warszawa 1889 „Głos”. Cz. 1: Dane socjologii. LXXVII, 398, [7] s.; Cz. 2: Indukcje socjologii. 299, [5] s.; Cz. 3: Instytucje obrzędowe. 207 s.; Cz. 4: Instytucje polityczne. 382 s.

Emile de Laveleye: *Własność pierwotna*. Tł. z 4. wyd. fr. J. Baranowski. Warszawa 1889. II, 309 s.

Edward Burnett Tylor: *Antropologia. Wstęp do badania człowieka i cywilizacji*. Tł. z ang. Aleksandra Bąkowska. Warszawa 1889 „Prawda” X, 413, [4] s.

1899 [100 lat temu]

[*]

Wiosną 1899 roku powołano w łonie Lwowskiego Towarzystwa Prawniczego Sekcję Ekonomiczną pod przewodnictwem profesora Władysława Ochenkowskiego. W ramach tej Sekcji podejmowana była także problematyka socjologiczna. Na tym polu, oprócz samego Ochenkowskiego, aktywni byli także Władysław Pilat i Witold Lassota.

Podczas trzeciego posiedzenia Sekcji (23 listopada), kiedy dr W. Pilat wygłosił prelekcję na temat: „O przesileniu w marksowskim socjalizmie”, podjęto dyskusję nad stanem wiedzy o Marksie oraz znaczeniem w nauce jego socjologii i ekonomii. Zainteresowanie tematem było tak duże, że na tę dyskusję poświęcono trzy kolejne posiedzenia Sekcji (30 listopada i 7 oraz 14 grudnia).

Tekst ten, w rozwiniętej formie, ogłosił autor na łamach krakowskiego Przeglądu Powszechnego (*Podstawy filozoficzne i socjologiczne Marxowskiego socjalizmu*. Przegląd Powszechny 1899 t. 4 s. 210–224; s. 30–388; 1900 t. 1 s. 5–95). Obszerne sprawozdanie z prelekcji i dyskusji zamieścił Przegląd Prawa i Administracji w roku 1900 (s. 71–80).

[*]

Ukazują się dwie książki socjologiczne Edwarda Abramowskiego oraz kilka przekładów prac autorów obcych:

Edward Abramowski: *Pierwiastki indywidualne w socjologii*. Warszawa 1899 E. Wende 136 s.

Edward Abramowski: Teoria jednostek psychicznych. (Przyczynek do krytyki psychologii współczesnej). Warszawa 1899 C. Wilanowski IV, 137, VII s.

Gustaw le Bon: Psychologia tłumu. Przekł. [z fr.] Zygmunta Poznańskiego. Lwów 1899. H. Altenberg - Warszawa E. Wende, 233, [5] s.

Otton Gaupp: Herbert Spencer. Przekł. z niem. A. Groszlik. Warszawa „Przegląd Filozoficzny”, 127 s.

Robertson John Mackinnon: Humanisci nowożytni. Studja socjologiczne o Carlyle'u, Millu, Emersonie, Arnoldzie, Ruskinie i Spencerze. Z oryg. ang. przekł. Jan Stecki. Warszawa 1899 „Głos”, V, 227, [4] s.

1909 [90 lat temu]

[*]
Ks. Adam Woroniecki obronił pracę doktorską na temat: *Principes fondamentaux de sociologie thomiste* na uniwersytecie we Fryburgu (marzec).

Arch. KUL, Referat Personalny, sygn, A-45

[*]
19 sierpnia Ludwik Gumpłowicz, wraz z żoną Franciszką z Goldmanów, giną w swym mieszkaniu w Grazu po zażyciu cyjanku potasu. Samobójcza śmierć młodszego syna Maksymiliana w roku 1897, stała się początkiem pasma tragedii rodzinnych – postępująca choroba żony, zapowiadająca nieuchronną ślepotę, wkrótce odkryty u Profesora rak języka, doprowadziły małżonków do decyzji o samobójstwie. Pochowani zostali na cmentarzu ewangelickim Matzleinsdorf w Wiedniu (w grobowcu wcześniej spoczął ich syn Maksymilian). Na grobie, z wyłącznie polskimi napisami, widnieje napis *Socycolog*.

[*]
Akademia Duchowna w Petersburgu w dniu 1 października zaprosiła ks. dr Aleksandra Wóycickiego do prowadzenia wykładów z zakresu socjologii. Stało się to w momencie powołania ks. dr Jerzego B. Matulewicza, wykładającego socjologię chrześcijańską w Akademii już od dwóch lat, na katedrę teologii dogmatycznej.

Wóycicki A.: Akademia Duchowna Rzymsko-Katolicka w Petersburgu. Kalendarz rzymsko-katolicki „Pod Znakiem Krzyża” 1912, s. 95–100.

[*]

9 grudnia odbyła się w Uniwersytecie Jagiellońskim promocja doktorska Feliksa Młynarskiego na podstawie jego rozprawy *Socjologia wobec teorii poznania*.

Arch. UJ, sygn. WF II 478, doktoraty;

1919 [80 lat temu]

[*]

Już w kwietniu na Wydziale Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego tworzy się Katedrę Socjologii dla profesora Leona Petrażyckiego. Obecność na uniwersytecie, poza Petrażyckim – Edwarda Abramowskiego, Ludwika Krzywickiego i Władysława Grabskiego, powodowała, iż w pierwszych latach Drugiej Rzeczypospolitej w *Warszawie było coś w rodzaju socjologii*. Wyrażający tę opinię ówczesny student Aleksander Hertz słuchał wykładów socjologicznych Abramowskiego, Petrażyckiego i Krzywickiego.

Aula [podczas wykładów Petrażyckiego] była zazwyczaj pełna. Mówił z pamięci, bez notatek, akcentem kresowym, ściślej północno-kresowym. Wykładał w sposób bardzo interesujący, bardzo prosto, zrozumiale dla każdego. To, co było fascynujące w jego wykładach to dar przedstawiania każdej sprawy w sposób oryginalny, nietypowy urzekający, a jednocześnie prosty i przemawiający do wyobraźni słuchacza. Mimo, że był wielkim uczonym, prawnicy nie chodzili masowo na jego wkłady. Uczęszczali głównie tzw. amatorzy uczonych większego kalibru. Przychodzili więc studenci z innych wydziałów i tzw. goście albo słuchacze z miasta [W. Szyszkowski].

Hertz A.: Wyznania starego człowieka. Londyn 1979 s. 77–81; Jabłoński T.: Moje studia na Uniwersytecie Warszawskim. *Kultura i Społeczeństwo* 1976 nr 4 s. 123–145; Szyszkowski W.: 1924–1927. W: Wydział prawa w relacjach i wspomnieniach pracowników i studentów (1918–1950). *St. Iuridica* 1990 t. 17 s. 15–24; Zob. też Kojder A.: Gorzkie lata Leona Petrażyckiego w Uniwersytecie Warszawskim. *Studia Iuridica* 1989 t. 17 s. 175–89.

[*]

Ks. dr Antoni Szymański, absolwent Uniwersytetu w Louvain, zdaje kolokwium habilitacyjne w dniu 2 października na Wydziale Teologicznym UJ, otrzymując veniam legendi z zakresu nauk społecznych (chrześcijańskich). Podstawą przewodu była obszerna rozprawa *Zagadnienia społeczne* (Włocławek, 1916). Decyzję Rady, a była ona jednomyślna, zatwierdziło Ministerstwo WRiOP w dniu 7 VII 1920 roku.

Arch. UJ, sygn. WT 56, habilitacje;

[*]

We wrześniu, tj. z początkiem roku akademickiego 1919/20 dr Aleksander Wóycicki podjął wykłady z socjologii na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Lubelskiego (później KUL). Prowadził je do końca roku ak. 1923/24, do momentu przejścia na Uniwersytet Wileński.

[*]

6 listopada komisja powołana przez Radę Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Poznańskiego podjęła starania o pozyskanie dr Floriana Znanickiego na jedną z trzech tworzonych katedr filozofii na tej uczelni.

Na katedrę nadzwyczajną filozofii proponuje się unico loco dra Floriana Znanickiego – czytamy we wniosku tej komisji – [który] może się wykazać poważnym dorobkiem filozoficznym (...). Ze względu na istotę treści i sposób filozofowania należy Znanickiego zaliczyć do kierunku noszącego nazwę „humanizmu filozoficznego” i opierającego swój system o teorię ewolucjonizmu. Stąd naczelnym problemem humanizmu filozoficznego jest problemat twórczości, który przenika dziedziny filozofii kultury, filozofii historii i filozofii wartości. Chociaż filozofia Znanickiego liczne wykazuje punkty styczne z takimi filozofami jak Bergson, Rickert, James oraz Schiller, to przecież nie można jej odmówić samodzielności i oryginalności, która u tego filozofa idzie w parze z konsekwencją i głębokością.

Arch. UAM, syn. 152/31

[*]

Florian Znanicki napisał w dniu 20 listopada w Nowym Yorku drugi już list do państwowych władz polskich oferując gotowość podjęcia pracy na którymkolwiek z uniwersytetów polskich.

W głębokim przekonaniu – pisał między innymi – że obudzenie żywszego zainteresowania socjologią na gruncie polskim będzie z niepospolitym pożytkiem dla kraju, ożywiając teoretyczne badania na różnych polach oraz dając nowe wytyczne, szersze podstawy i lepsze metody praktycznej działalności społecznej, pragnąłbym, o ile mi starczy sił i zdolności, być jednym z inicjatorów i współpracowników w tej dziedzinie.

Arch. Akt Nowych, MOPiWR, sygn. 7002;

[*]

W Poznaniu ukazał się jesienią pierwszy numer czasopisma Przewodnik Społeczny (od roku 1926 organ poznańskiej Katolickiej Szkoły Społecznej), propagujący społeczną naukę kościoła, socjografię i socjologię. Na jego łamach zamieszczali teksty socjologowie: ks. Walerian Adamski, Ludwika Do-

brzyńska-Rybicka, ks. Franciszek Mirek, Andrzej Niesiołowski, Władysław Okiński, Antoni Roszkowski, Tadeusz Szczurkiewicz, ks. Antoni Szymański, Marian Wachowski, ks. Aleksander Wóycicki i Florian Znaniecki.

[*]

Wyszła część trzecia *Materialów w sprawie włościańskiej* (Warszawa 1919 Gebethner i Wolff, 158 s.) pióra Władysława Grabskiego, w której szeroko zaprezentował ideowe zręby swojego przyszłego systemu socjologii wsi.

[*]

Wydawnictwo „Książka” wydało polski przekład Władimira Ilicza Lenina: *Imperjalizm, jako najnowszy etap w rozwoju kapitalizmu. Szkic popularny*. Warszawa, V, 114, [3] s.

1929 [70 lat temu]

[*]

Nie ma prawdopodobnie nauki – twierdził Florian Znaniecki – która by w Polsce była traktowana równie po macoszemu, jak socjologia (...). Po wojnie powstały w Polsce trzy katedry socjologiczne: w UW, WWP i UP. Od tego czasu nie zdaje mi się, aby jakkolwiek uniwersytet czynił starania o pozyskanie katedry socjologii (...). Uniwersytet Poznański udzielił trzech doktoratów z socjologii jako przedmiotu głównego (cztery są w toku). Habilitacji jeszcze u nas nie było ani jednej. Jest kilku kandydatów do magisterium, cóż kiedy dotychczas program magisterium z socjologii nie został ustalony. Jest jeden instytut badawczy, mianowicie Polski Instytut Socjologiczny (...). Cała zaś literatura książkowa polska z zakresu socjologii nie dochodzi nawet 10 prac rocznie. Jedynym organem periodycznym jest Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, poświęcający stale socjologii 1 arkusz kwartalnie. Mniejsze przyczynki są rozproszone w różnych czasopismach.

Znaniecki F.: Potrzeby socjologii w Polsce. *Nauka Polska* 1929 t. 10 s. 486–498.

[*]

Na wniosek zarządu Naukowego Towarzystwa Pedagogicznego w Krakowie, powołano 19 maja w Poznaniu Komisję Socjologii Wychowania NTP z Florianem Znanieckim jako prezesem i Józefem Chałasińskim jako sekretarzem. Stało się to po wykonaniu wstępnych prac organizacyjnych, podjętych z upoważnienia Walnego Zgromadzenia NTP, które na posiedzeniu w dniu 28 grudnia 1928 powierzyło organizację Komisji Florianowi Znanieckiemu i Zygmunтови Mysłakowskiemu. Znaniecki zaproponował zwrócenie się do następujących osób o przyjęcie członkostwa Komisji:

Z Poznania: Stefan Błachowski, Ludwik Jaxa-Bykowski i Walerian Adamski (oczywiście także sam Znaniecki oraz Chałasiński); Z Krakowa: Zygmunt Mysłakowski, Mieczysław Ziemnowicz, Henryk Rowid; Z Warszawy: Bogdan Nawroczyński, Aleksander Mogielnicki, Marian Falski, Bogdan Suchodolski i Helena Radlińska; Ze Lwowa: Stanisław Grabski, Z Łodzi: Antoni Ryniewicz, Z Lublina: O. Jacek Woroniecki. Zarząd NTP zaproponował od siebie członkostwo Janowi S. Bystroniowi .

Arch. UJ, Naukowe Towarzystwo Pedagogiczne, sygn. DL-11

[*]

Na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Poznańskiego odbyły się dwie obrony prac doktorskich seminarzystów Floriana Znanieckiego: ks. Franciszka Mirka (*System socjologiczny Ludwika Gumplowicza*) i Heleny Erzepki (*Stosunki społeczne między mężczyzną a kobietą w życiu towarzyskim*). Helena Erzepki była pierwszą kobietą, która otrzymała doktorat z socjologii na uczelni polskiej.

[*]

Powstała Sekcja Agronomii Społecznej i Socjologii Wsi przy Zakładzie Polityki Ekonomicznej SGGW w Warszawie. Doszło do tego po dodaniu członu „socjologia wsi” do istniejącej w uczelni od 1927 roku Sekcji Agronomii Społecznej. Zakład zaś istniał od 1926 roku, a powstał wraz z objęciem wykładów na SGGW przez prof. Władysława Grabskiego.

[*]

Z nowym rokiem akademickim (od jesieni 1926 roku) dr Tadeusz Szczurkiewicz podjął zajęcia dydaktyczne w poznańskiej Wyższej Katolickiej Szkole Społecznej. Wykładał socjologię teoretyczną i stosowaną, socjologię dzieci i młodzieży oraz psychologię ogólną i prowadził seminarium z zakresu socjologii wsi i miasta oraz stowarzyszeń.

[*]

(...) *Pozwalam sobie przypomnieć laskawą obietnicę nadesłania nam artykułu do pierwszego zeszytu naszego „Przeglądu Socjologicznego” – pisał Florian Znaniecki w liście do Ludwika Krzywickiego (z Poznania, 17 października). Pragniemy aby ten pierwszy zeszyc nie zawierał wcale artykułów członków poznańskiego Instytutu Socjologicznego, aby zmanifestować, że pismo nie ma wyrażać poglądów jakiegoś „kierunku” czy „szkoły”; lecz reprezentować polski ruch socjologiczny w ogóle. Na pierwszym miejscu zaś chcielibyśmy umieścić artykuł Czcigodnego Pana Profesora jako głównego inicjatora tego ruchu. Oczywiście nie chcemy mu w obecnej chwili zajmować czasu; ale może by wśród dawniejszych rękopisów coś się znalazło, lub może*

---

jeden z rozdziałów pracy o rozmiarach społeczeństw pierwotnych nadawać się będzie do ogłoszenia jako osobny fragment.

BUW, Rps nr 1447, Korespondencja Ludwika Krzywickiego;

[*]

Metafizyka życia społecznego coraz mniej zajmuje dziś socjologów – twierdził Stanisław Rychliński. Rozwija się [bowiem] socjologia opisowa, socjografie.

Badanie życia robotniczego. Ekonomista 1929 t. 4 s. 68

[*]

W Serii Prac Społeczno-Gospodarczych „Biblioteki Puławskiej” ukazały się monografie wsi:

Dzierżawski Augustyn: Okolina i Czerników. Opis porównawczy dwu wsi pow. opatowskiego. Warszawa 1929 Nakł. PINGW w Puławach 102 s.

Guściora Franciszka: Trzy Kurzyny, wsie powiatu niskiego. Warszawa 1929 Nakład PINGW w Puławach 129 s.

Natomiast Instytut Gospodarstwa Społecznego wydał:

Piltz Franciszek: Dochody mieszkańców Warszawy. Warszawa 1929, 136 s.

Rychliński Stanisław: Czas pracy w przemyśle polskim. Warszawa 1929, 103 s.

Warunki życia robotniczego w Warszawie, Łodzi i Zagłębiu Dąbrowskim w świetle ankiet z 1927 roku. Warszawa 1929 IGS 356 s.

[*]

Autorowie – czytamy w „Słowie wstępnym” Zygmunta i Feliksa Grossów do ich książki Socjologia partii politycznej – starają się ująć swe doświadczenia w pewne zasady wiedzy i dać podstawę nauki socjologii partyjnej (s. 5).

Grossowie Zygmunt i Felix: Socjologia partii politycznej. Warszawa Księgarnia Robotnicza 89 s.

[*]

Ukazują się przekłady prac socjologicznych na język polski:

Bureau Paul: Rozprzężenie obyczajów. Studium socjologiczne. Przeł. z fr. M.M. Kraków 1929 Wydaw. Ks. Jezuitów 494, [1] s.

Mercier Edward: Rozważania nad zagadnieniem elity społecznej. W. tł. i z koment. Władysława Leona Zamoyskiego. Warszawa J. Świętoński, 26 s.

1939 [60 lat temu]

8 lutego zmarł we Lwowie Leopold Caro.

[*]

Uniwersytet Litewski w Kownie wyróżnił Ludwika Krzywickiego nadaniem mu honorowego doktoratu.

[*]

Kronika akademicka. Kurier Warszawski 1939 nr 175 s. 13 (wydanie wieczorne)

[*]

Z inicjatywy i staraniem socjologa dr Gustawa Ichheisera wyszedł w Warszawie pierwszy tom encyklopedii: *Świat pojęć. Słownik encyklopedyczny pojęć z dziedziny filozofii, psychologii, filozofii przyrody, socjologii etc.*

T.1: Hasła A-K, wyd. „Mathesis Pol.” 128 s.

[*]

W czerwcu na Uniwersytecie Poznańskim obronił doktorat starszy asystent Katedry Socjologii Jan Szczepański (Pojęcie środowiska w socjologii wsi).

[*]

Na Uniwersytecie Poznańskim odbyła się habilitacja Tadeusza Szczurkiewicza, której podstawę stanowiła wydana przed rokiem praca: *Rasa, środowisko, rodzina*. Opinię przedstawili E. Tylora, Cz. Znamierowski, F. Znaniecki i S. Błachowski (zatwierdzono ją 1 sierpnia 1939).

[*]

W serii książek „Biblioteki Socjologicznej Polskiego Instytutu Socjologicznego” ukazują się cztery kolejne tomy:

Czarnowski Stefan: *Spółczeństwo – kultura*. Warszawa 1939, 550 s.
Malinowski Bronisław: *Prawo, zwyczaj, zbrodnia w społeczności dzikich*. Przekł. [z ang.] Józefa Obrębskiego. Warszawa 1939, X, 128 s.

Bystron Jan S.: *Wstęp do ludoznawstwa*. Warszawa 1939, 240 s.

Ossowski Stanisław: *Więź społeczna i dziedzictwo krwi*. Warszawa 1939, 236 s.

Tom Czarnowskiego, de facto szósta pozycja tej serii, zaznaczony został jako tom I – *oddając czytelnikowi studia Stefana Czarnowskiego jako pierwszy tom naszego wydawnictwa, jako spóźnioną inaugurację cyklu wydawniczego, chcemy dać jeszcze jeden wyraz żalu po stracie człowieka i uczonego tej miary co Czarnowski, i pietyzmu dla Jego dorobku naukowego*. Książka Stanisława Ossowskiego, zaznaczona jako tom VI, okazała się ostatnią pozycją tej serii. Wydana w lecie 1939 roku, nie doczekała się pełnego rozpo-

wszechnienia. *W listopadzie czy grudniu 1939, w czasie nieobecności autora [w Warszawie], większa część nakładu została zniszczona na składzie z obawy przed represjami niemieckimi ze względu na treść książki* (z przedmowy do wydania z 1948 roku).

[*]

Ukazują się kolejne tomy prac Instytutu Gospodarstwa Społecznego:

Bezrobocie wśród chłopów. Opracowali Ludwik Landau, Jerzy Pański, Edward Strzelecki. Warszawa 1939, 262 s.

Niemyska-Hessen Maria: Remigracja z Francji w dobie kryzysu na tle wyników ankiety z 1936 roku. Warszawa 1939, IV, 215 s.

Pamiętniki emigrantów. Ameryka Południowa. Warszawa 1939, 490 s. Pamiętniki emigrantów. Francja. Warszawa 1939, 706 s.

[*]

Florian Znaniński po spędzeniu miesięcy letnich w USA, gdzie wykładał jako visiting professor w Columbia University, odpłynął 23 sierpnia z Nowego Yorku polskim statkiem pasażerskim „Piłsudski”, biorącym kurs na Kopenhagę i Gdynię. Statek ten, po otrzymaniu 30 sierpnia rozkazu z Warszawy, zmienił kurs i przycumował przy wybrzeżu Szkocji. Znaniński nie mając wizy brytyjskiej zmuszony był powrócić do USA.

Budny Michał: Wspomnienia niefrasośliwe. Londyn 1985. Rozdz. Ostatni rejs „Piłsudskiego” s. 161–167.

[*]

Na frontach kampanii wrześniowej polegli doc. Stanisław Klimek z UJK (antropologia i etnologia), uczeń Jana Czekanowskiego i Alfreda L. Krobera oraz mgr Józef Orchowski z Uniwersytetu Poznańskiego, asystent seminarium Znanińskiego.

[*]

Internowani przez Armię Czerwoną tuż po 17 września: Edward Emil Arnekker (socjologia i ekonomia, wykładowca WWP), Edward Kazimierz Kremky (socjologia, pracownik Państwowego Instytutu Kultury Wsi w Warszawie), Tadeusz Makarewicz (asystent wolontariusz Katedry Socjologii UW), osadzeni zostali w obozach Starobielsku i Kozielsku, wkrótce (wiosna 1940 roku) zamordowani.

[*]

W Warszawie 9 grudnia zmarł Konstanty Krzeczkowski, profesor Szkoły Głównej Handlowej. Uwięziony przez Gestapo 11 listopada 1939, zwolniony

po trzech tygodniach, skonał na skutek wyczerpania organizmu i ran odniesionych w śledztwie.

[*]

W Lublinie 23 grudnia zamordowano Czesława Martyniaka, wykładowcę teorii i filozofii prawa oraz socjologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Po kapitulacji oddziału powrócił do Lublina. Znalazł się wśród tych wykładowców KUL, którzy podjęli w listopadzie zajęcia dydaktyczne na uniwersytecie. Aresztowany został 11 listopada. W tym samym czasie pojawiły się w mieście ulotki o treści antyhitlerowskiej. Gestapo w odwecie rozstrzelało ośmiu z zatrzymanych inteligentów lubelskich, w tym i 33-letniego doc. Czesława Martyniaka.

1949 [50 lat temu]

[*]

W ramach Biblioteczki „Po prostu”, jako jej zeszyt nr 5, wychodzi w lutym broszura G. Aleksandrowa: Bankructwo socjologii burżuazyjnej (Warszawa 1949, 28 s.), będąca przekładem z rosyjskiego tekstu zamieszczonego w periodyku Bolszewik (1948 nr 5). Czytelnik tej pracy mógł m.in. dowiedzieć się, *iz cała socjologia i polityka burżuazyjna – od pierwszych jej głosicieli w XVII i XVIII wieku, aż do naszych dni – z pianą na ustach broni fundamentu ideologii burżuazyjnej* [s. 11].

[*]

Ukazuje się w lutym ostatnia w Polsce książka socjologiczna wydana przed 1956 rokiem. Była to praca pt. Zmiany społeczne wsi a miasto. Na podstawie socjografii wsi Nasutów w okresie 1800–1946, pióra Jana Turowskiego, wydana w Lublinie przez KUL.

[*]

Polska socjologia uniwersytecka realizowała swe zadania naukowo-dydaktyczne w roku akademickim 1948/49 (stan w marcu 1949) będąc w kondycji:

Uniwersytet Łódzki: Instytut Socjologii (dyrektor prof. dr Józef Chałasiński) na Wydziale Humanistycznym z trzema katedrami: Katedra Socjologii (Józef Chałasiński), Katedra Teorii Kultury (z-ca prof. Jan Szczepański), Katedra Etnologii (z-ca prof. Nina Assorodobraj). Pozostały personel to: dr Stanisław Kowalski (adiunkt), mgr Janina Kremky (st. asyst.), mgr Antonina Kłoskowska (mł. asyst.), mgr Jan Lutyński (mł. asyst.), Renata Szwarówna (asyst. wolunt.), Wacław Piotrowski (asyst. wolunt.).

Uniwersytet Warszawski: Katedra Socjologii I (kier. prof. dr Jan S. Bystroń – na urlopie) oraz Katedra Socjologii II (kier. prof. dr Stanisław Ossowski) na Wydziale Humanistycznym. Pozostały personel to: dr Stefan Nowakowski (adiunkt KS I), dr Stanisław Antoszczuk (adiunkt KS II) oraz Jan Strzelecki i Lili M. Szwengrub (asystenci wolontariusze w KS II).

Uniwersytet Poznański: Zakład Socjologii (kier. prof. dr Tadeusz Szczurkiewicz) na Wydziale Humanistycznym. Pozostały personel to: dr Józef Burszta (adiunkt), mgr Zygmunt Dulczewski (st. asyst.), Tadeusz Trzeciński i Janusz Łyszyk (asystenci wolontariusze).

Katolicki Uniwersytet Lubelski: Zakład Socjologii (kier. ks.doc. dr Franciszek Mirek) na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych. Pozostały personel: Dr Jan Turowski (st. asyst.), Halina Nożanka (asyst. wolunt.).

Arch.PAN, sygn.I-10-64, -"Ankiety o zdolności zakładów szkół akademickich do badawczej pracy naukowej", przygotowane dla Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego.

[*]

3–4 kwietnia w Łodzi odbywa się II Konferencja Socjologów Polskich, zorganizowana przez Polski Instytut Socjologiczny, na której doszło do rozłamania solidarności środowiska socjologicznego i w konsekwencji do zawieszenia jego dotąd niezależnej działalności.

Winclawski W.: Druga Konferencja Socjologów (w Łodzi 3–4 kwietnia 1949 roku). Przyczynki do sytuacji nauki polskiej w okresie stalinowskim. *Kultura i Społeczeństwo* 1994 nr 1 s. 75–93; Kłoskowska A.: Świadczenie uczestnika (Z powodu szkicu Włodzimierza Winclawskiego: Druga Konferencja Socjologów). *Kultura i Społeczeństwo* 1994, 1, s. 95–98.

[*]

8 czerwca zakończony zostaje w Uniwersytecie Łódzkim przewód habilitacyjny Jana Szczepańskiego (zatwierdzony przez Ministerstwo pismem z dnia 11 IX 1950 roku).

Biuro Prawne i Spraw Osobowych PAN - Akta personalne Jana Szczepańskiego, sygn. 75A.

[*]

W dniu 1 lipca, wykładem Niny Assorodobraj nt. Problematyka socjologiczna i historyczna badania awansów społecznych, zakończony zostaje jej przewód habilitacyjny na Uniwersytecie Warszawskim. Ministerstwo zatwierdziło habilitację pismem z dnia 26 IX 1949 roku.

Arch. UW, Wydz. Humanistyczny 531/68 – Przewód habilitacyjny N. Assorodobraj.

[*]

Ministerstwo odmawia zatwierdzenia habilitacji dr Zygmunta Grossa (kolekwium odbyło się w roku 1948 na UJ), działacza krakowskiej PPS nie popierającego fuzji jego partii z PPR.

[*]

Kancelaria Rady Państwa decyzją powziętą w dniu 14 lipca inicjuje „akcję usuwania z bibliotek (poza szkołami wyższymi) książek szkodliwych o treści antyludowej i zdeaktualizowanych”. Dwie akcje prowadzone w latach 1949 i 1950, nazwane w oficjalnym sprawozdaniu „oczyszczaniem księgozbiorów na podstawie centralnie opracowanych list”, objęły 92% bibliotek w kraju, z których podczas akcji w 1950 roku wycofano ok. 60 tysięcy tomów. Znalazły się wśród tych książek także i prace socjologiczne. Likwidowano książki z zakresu socjologii katolickiej (prace E. Jaroszyńskiego, A. Wóycickiego, A. Szymańskiego, W. Adamskiego) oraz autorów z PPS lub zbliżonych do kół PPS (Z. i F. Grossowie, M. i S. Ossowscy, S. Czarnowski, M. Borwicz oraz monografia Oskara Lange: Ludwik Krzywicki jako teoretyk materializmu historycznego), a dalej publikacje J. S. Bystronia, S. Grabskiego monografię o rewolucji, L. Halbana: O potrzebie badań etno-socjologicznych nad religijnością, M. Szerera: Idea narodowa w socjologii i polityce oraz S. Szantera: Socjologia kobiety (zapewne z powodu przedmowy Bystronia).

AAN, KC PZPR, sygn. 237/XIX–53. Wydział Prasy i Wydawnictw KC PZPR 1949–1952.

[*]

Aby być marksistą – według pouczeń Adama Schaffa – nie wystarczy przyznawać się do teorii marksistowskiej, ani nawet z powodzeniem stosować jej fragmenty, lecz należy organicznie łączyć teorię z praktyką w dążeniu do zwycięstwa klasy robotniczej w jej walce z burżuazją, do zwycięstwa dyktatury proletariatu.

Schaff A.: Ludwik Krzywicki a filozofia marksistowska. *Myśl Współczesna* 1949 nr 8/9 s. 28.

[*]

W dniu 6 października zmarł Jan Karol Kochanowski we wsi Widawki k. Radomska.

[*]

Jesiennemu zebraniu zespołu naukowego socjologów Sekcji Humanistycznej Rady Głównej, odbytemu 18 października, nadano wyjątkową rangę – oprócz socjologów Niny Assorodobraj, Kazimierza Dobrowolskiego, Stanisława Ossowskiego i Jana Szczepańskiego, dwoje urzędników Ministerstwa oraz Adama Schaffa i redaktora *Nowych Dróg* Józefa Gutt-Górskiego, wzięło

w nim udział dwoje urzędników w randze wiceministrów – Eugenia Krasowska i Kazimierz Petruszewicz. Zadaniem tych obrad było *określenie stosunku materializmu historycznego do socjologii*. W dyskusję wprowadzał Adam Schaff, który zaczął od krytyki projektu programu studiów socjologicznych przygotowanego w ramach prac Sekcji przez Józefa Chałasińskiego. Zwrócił uwagę na to, że projekt *przewidywał dublowanie wykładów, [zakładając] obok materializmu historycznego, [także i wykład] socjologii*. Groziło to, zdaniem referenta, bałaganem, toteż wyraził pogląd, iż *celem uniknięcia nieporozumień i odcięcia się od socjologii burżuazyjnej należałoby wprowadzić socjologię pod wyraźną nazwą materializmu historycznego*. Wprawdzie – podkreślał to mówca – *my się nie boimy słowa „socjologia” – zobacz Lenin „Materializm a empiriokrytycyzm”, ale nie chcemy żadnych nieporozumień co do tego jaką socjologię u nas będzie się wykładać – marksistowską czy burżuazyjną*. Nie do przyjęcia jest i nazwa „socjologia marksistowska”, bowiem znajdują się tacy, którzy będą dopatrywali się tu jednego z wielu kierunków współczesnej socjologii. Proponowana nazwa „materializm historyczny” – twierdził Schaff – *nie znosi socjologii, ale określa wyraźnie kierunek ideologiczny tych studiów*.

AAN, MSzW, sygn.661, akta Sekcji Humanistycznej Rady Głównej – Protokół zebrania naukowego socjologów.

[*]

W dniu 9 grudnia aresztowany zostaje ks. doc. Franciszek Mirek, profesor kontraktowy socjologii Katolickiego Uniwersytetu Katolickiego w Lublinie. Przedstawiono mu zarzuty natury politycznej. Został zwolniony po upływie osiemnastu miesięcy (nie odbyła się rozprawa sądowa). Po wyjściu z więzienia nie powrócił już do działalności naukowej.

Kucharek M.: Tajemniczy finał kariery naukowej księdza profesora Franciszka Mirka. Referat wygłoszony na konferencji w Toruniu w 1996 roku.

[*]

Zatrzymaniu wydawnictw prac socjologicznych towarzyszy prawdziwa erupcja wydawanych przekładów prac Marksa i marksistów (w latach 1945–1950 wydano w Polsce 53 tytuły prac Marksa i Engelsa, w tym i wznowienia, o łącznym nakładzie 3 milionów 80 tysięcy egzemplarzy). W roku 1949 wyszły m.in. *Dzieła wybrane Marksa i Engelsa* (2 tomy).

Nosko J.: Publikacje dzieł Karola Marksa w Polsce w latach 1945–1982. *Acta Universitatis Lodziensis. Politologia* 1986 t. 16, s. 181–185.

1959 [40 lat temu]

[*]
Z początkiem roku powołana zostaje przy Polskim Radio samodzielna placówka socjologiczna, nazwana Ośrodkiem Badania Opinii Publicznej (OBOP).

[*]
Kontynuowane są wizyty socjologów z Zachodu Europy i Stanów Zjednoczonych. W dniach od 18 do 25 stycznia przebywał w Polsce Charles Wright Mills (ponowna jego wizyta po okresie dwóch lat), w kwietniu Georges Friedmann z Francji i Teodor Abel. Wkrótce też gościem w naszym kraju był wybitny francuski socjolog religii profesor Gustaw Le Bras.

[*]
Obradował w Warszawie w dniach 10–19 marca III Zjazd PZPR. W przemówieniu programowym Władysław Gomułka powiedział: *Należy w polityce kulturalnej przyjąć wytyczną, iż celem naszym pozostaje pełne zwycięstwo ideologii marksizmu – leninizmu.* [Toteż] *idzie o to, by wykłady (...) z zakresu filozofii, socjologii i ekonomii dla ogółu studentów były prowadzone wyłącznie w duchu marksizmu.*

Referat sprawozdawczy KC PZPR, wygłoszony przez I sekretarza KC, tow. Władysława Gomułkę. W: III Zjazd PZPR, Stenogram. W.1959 s. 135–36.

[*]
W maju ukonstytuowała się Komisja Socjologiczna przy Oddziale Krakowskim PAN (utworzonym w styczniu 1957 roku). Zgrupowała 36 osób na czele z przewodniczącym w osobie Kazimierza Dobrowolskiego, Pawłem Rybickim (zastępca przewodniczącego) i Danutą Dobrowolską (sekretarzem). Podjęto regularne spotkania naukowe i zainicjowano wydawnictwo seryjne „Prac i materiałów”. Komisja poleciła do druku pierwszy tom tej serii tj. pracę zbiorową pod red. D. Dobrowolskiej poświęconą wczasom robotniczym.

[*]
Koło Naukowe Studentów Socjologii UW wydaje w maju pierwszy numer *Studenckich Zeszytów Socjologicznych.*

[*]
Obchodzono 100-lecie urodzin Ludwika Krzywickiego (urodził się 21 sierpnia) – organizowano z tej okazji sesje naukowe, wystawy poświęcone jego życiu i twórczości. Ukazała się książka Tadeusza Kowalika: *O Ludwiku Krzywickim. Studium społeczno-ekonomiczne* (Warszawa 1959, 382 s.), przynosząca – według określenia jednego z recenzentów – próbę reinterpretacji poglądów nt. tego wielkiego ekonomisty i socjologa. Poczta Polska wyemitowała znaczek z podobizną Ludwika Krzywickiego.

[*]

Jan Lutyński podjął polemikę z tezami zawartymi w obszernym opracowaniu Jerzego J. Wiatra na temat wyborów do Sejmu w 1957 i Rad Narodowych w 1958 roku.

Wiatr J.J.: Niektóre zagadnienia opinii publicznej w świetle wyborów 1957 i 1958 *Studia Socjologiczno-Polityczne* 1959 nr 4, s. 1–228; Lutyński J.: O metodologicznych założeniach i wynikach badań nad opinią publiczną. *Przegląd Socjologiczny* 1960 t. XIV z. s. 157–185; Wiatr J.J.: O metodzie analizy wyborów. *Studia Socjologiczne* 1961 nr 2 s. 289–306; Lutyński J.: Jeszcze raz w sprawie badań nad opinią publiczną i wyborami. *Przegląd Socjologiczny* 1962 t. XVI z.2 s. 150–156.

[*]

W dniach od 8 do 15 września obradował w Mediolanie i Stresie IV Światowy Kongres Socjologii, który skupił około 1000 uczestników z całego świata. Uczestniczyli w nim licznie także socjologowie z Polski (około 30 osób). Największym zainteresowaniem uczestników cieszyła się sekcja zorganizowana przez Raymonda Arona „Socjologia w kontekście społecznym” (była to jedyna grupa kongresowa, która dysponowała wydrukowanymi referatami – wśród nich Józefa Chałasińskiego: *Sociology and Social Mythology in Post-War Poland*) oraz ostatnia sesja plenarna, poświęcona społecznym aspektom planowania, a w szczególności referat Stanisława Ossowskiego: *Społeczne warunki i konsekwencje planowania społecznego*. Autor tego wystąpienia wybrany został ponownie (po raz pierwszy w 1956 roku w Amsterdamie) do władz, zostając jednym z trzech wiceprzewodniczących ISA.

[*]

Ukształtowały się ostatecznie studia socjologiczne na UW pod organizacyjną postacią tzw. sekcji socjologicznej, której podstawę stanowiło 5 katedr (stan w roku akademickim 1959/60):

1. Katedra Socjologii: Stanisław Ossowski oraz Stefan Nowak, Witold Jeddlicki, Irena Nowakowska, Wiesław Wiśniewski;
2. Katedra Historii Myśli Społecznej: Nina Assorodobraj-Kula oraz Barbara Szacka, Jerzy Szacki, J. Trybusiewicz, Andrzej Walicki, Janina Wojnar-Sujecka;
3. Katedra Socjografii: Stefan Nowakowski;
4. Katedra Socjologii Stosunków Politycznych: Juliusz Hochfeld oraz Zygmunt Bauman, Aleksandra Jasińska-[Kania], Włodzimierz Wesołowski, Jerzy J. Wiatr;
5. Katedra Historii i Teorii Moralności na czele z Marią Ossowską. Zajęcia ze statystyki prowadził Klemens Szaniawski.

[*]

Rada Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ na posiedzeniu w dniu 26 października dokonała podziału Katedry Socjologii na dwie jednostki organizacyjne: Katedrę Socjologii I z profesorem Józefem Chałasińskim (w niej też docenci Antonina Kłoskowska i Jan Lutyński, asystenci Waclaw Piotrowski i Krystyna Kądzielska) oraz Katedrę Socjologii II z profesorem Janem Szczypanińskim (też dr Aleksander Kamiński, asystenci Stefania Dzięcielska i Andrzej Borucki).

[*]

4 listopada Edward Ochab skierował list do Biura Politycznego KC PZPR: *Zalącam projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie uchylecia zatwierdzenia dla członka Prezydium PAN i zastępcy Sekretarza Naukowego prof. dr Józefa Chałasińskiego. Wniosek ten wynika z niewłaściwego i nielojalnego zachowania się prof. Chałasińskiego na Kongresie Socjologów w Mediolanie. Zalączony referat przez prof. J. Chałasińskiego na ten Kongres obrazuje niedopuszczalny, wrogi stosunek prof. Chałasińskiego do marksizmu i polityki władz PRL. Fakt ten jako ostatni z długiego szeregu faktów charakteryzujących stosunek prof. Chałasińskiego do polityki władz PRL wymaga wyciągnięcia wniosków z naszej strony.*

W tym samym czasie Tadeusz Szczurkiewicz pisał na łamach partyjnych *Nowych Dróg*: *Wynurzenia prof. Chałasińskiego, zawarte w referacie zgłoszonym na międzynarodowy kongres socjologów, budzą zdumienie i głęboki sprzeciw moralny społeczności socjologów polskich.*

Listy do pierwszego sekretarza. Warszawa 1994 s. 207–208; Szczurkiewicz T.: W związku z referatem prof. J. Chałasińskiego na międzynarodowym kongresie socjologicznym. *Nowe Drogi* 1959 nr 12 s. 101–107; Zob. też: Jordan Z.: Sprawa Józefa Chałasińskiego. *Kultura (Paryż)* 1960 nr 1/2 s. 8–14; Labeledz L.: The Spirit of Stresa. *Sociologists in Conference. Soviet Survey* 1960 nr 31 s. 20–29;

[*]

Ważniejsze wydawnictwa książkowe:

Baley Stefan: *Wprowadzenie do psychologii społecznej*. Warszawa 1959 PWN 227 s.

Bauman Zygmunt: *Klasa – ruch – elita. Studium socjologiczne dziejów angielskiego ruchu robotniczego*. *Studia Socjologiczno-Polityczne* 1959 nr 5, 356 s.

Czapów Czesław: Czy Johnny stanie się gangsterem? Uwagi o metodach walki z przestępczością młodzieży. Warszawa 1959 Wiedza Powszechna 187 s.

Lepalczyk Irena: Włókniarze i książki. Czytelnictwo wybranej grupy pracowników przemysłu bawełnianego. Warszawa 1959 Wiedza Powszechna 134 s.

Styś Wincenty: Współzależność rozwoju rodziny chłopskiej i jej gospodarstwa. Wrocław 1959 PWN 556 s.

Szturm de Sztrem Tadeusz: Instytut Gospodarstwa Społecznego. Przyczynek do historii instytucji naukowo-społecznych w Polsce. Warszawa 1959 PWN 284 s.

Wiatr Jerzy J.: Zagadnienia rasowe w socjologii amerykańskiej. Warszawa 1959 PWN, 295 s.

Wykształcenie a pozycja społeczna inteligencji. Red. Jan Szczepański. Łódź 1959 PWN cz.1, 421 s.

1969 [30 lat temu]

[*]
Senat Akademicki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w dniu 17 stycznia powołuje, obok istniejącej w tej uczelni Katedry Socjologii (kierownik doc. Jan Turowski), Katedrę Socjologii Chrześcijańskiej z ks. doc. Józefem Majką.

[*]
W dniu 27 stycznia odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UAM dla przeprowadzenia kolokwium habilitacyjnego dr Andrzeja Kwileckiego, pracownika naukowo-badawczego Instytutu Zachodniego w Poznaniu. Podstawę wszczęcia tego przewodu stanowiła praca *Idea zjednoczenia Europy. Polityczno-socjologiczne aspekty integracji zachodnio-europejskiej* (Poznań 1969). Pracę opiniowali: Prof. Jerzy J. Wiatr, prof. Władysław Markiewicz, doc. J. Krasuski i doc. Janusz Ziółkowski.

Chmara M.: Przewód habilitacyjny dra Andrzeja Kwileckiego. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1969 z.1 s. 334–335.

[*]
Studia Filozoficzne rozpoczynają rok 1969 od zmiany składu redakcji, która deklaruje, iż będzie *przed wszystkim dążyć do twórczego rozwoju filozoficznej myśli marksistowskiej*. Bowiem, co podniósł w następnym tekście Marian Dobrosielski: *dla partii nie może być obojętne, w jakiej atmosferze*

---

ideologicznej rozwijają się nauki społeczne, jakie poglądy głoszą badacze społeczni. Dlatego konieczne jest wzmocnienie inspirującej i organizatorskiej roli partii w tej dziedzinie.

Od Komitetu Redakcyjnego. *Studia Filozoficzne* 1969 nr 1 s. 3–5; Dobrosielski M.: O sytuacji w naukach społecznych. *Studia Filozoficzne* 1969 nr 1 s. 7–13.

[*]

Redakcja Kultury i Społeczeństwa zostaje przywrócona po 10 latach Józefowi Chałasińskiemu (od numeru 2/1969) – *obejmując znowu redakcję tego czasopisma – pisał – nie potrzebuję wprowadzać zasadniczych zmian w jego programie. Osią układu treści pisma w tamtym okresie [1957–1959] była problematyka narodu w ramach całości współczesnego świata. Myślałem nawet o tym, aby pismu nadać tytuł „Kultura i Naród”. (...) Osobowość – kultura – naród – to zasadniczy problemowy zakres zainteresowań tego czasopisma.*

Chałasiński J.: Po dwunastu latach. *Kultura i Społeczeństwo* 1969 nr 2 s. 5–7.

[*]

14 czerwca na UW odbyła się uroczystość z okazji 40-lecia pracy naukowej profesora Józefa Chałasińskiego. Referat okolicznościowy wygłosił doc. Stefan Nowakowski.

Nowakowski S.: Józef Chałasiński – socjolog zaangażowany. *Człowiek i Światopogląd* 1969 nr 12, s. 46–60 [Toż też *Przegląd Socjologiczny* 1971 t. 24, s. 419–430].

[*]

Katedra Socjologii UAM zostaje z dniem 1 października przemianowana w Instytut Socjologii. Na stanowisko dyrektora powołano Władysława Markiewicza, zaś wicedyrektora Tadeusza Kozyr-Kowalskiego.

[*]

W Warszawie (Pałac Staszica), w dniu 5 listopada, odbyło się zebranie członków założycieli Towarzystwa Przyjaciół Pamiętnikarstwa. Wybrano pierwszy zarząd Towarzystwa: Wiesław Adamski (prezes), Józef Chałasiński, Zdzisław Kurowski, Stefan Olszowski i Józef Ozga-Michalski (wiceprezesi) oraz Frnaciszek Jabubczak (sekretarz). W skład zarządu weszli też: Adam Andrzejewski, Maria Długosiecka, Bronisław Gołębiowski, Jerzy Grzybczak i Jan Szczepański. W części naukowej wygłoszono dwa referaty – Józef Chałasiński: Dokumentalno-kulturowe wartości pamiętnikarstwa ludowego i Jan Szczepański: Metoda dokumentów autobiograficznych w naukach społecznych.

Towarzystwo Przyjaciół Pamiętnikarstwa. *Kultura i Społeczeństwo* 1970 nr , s. 342–344.

W Poznaniu obradował w dniach od 16 do 20 grudnia IV Ogólnopolski Zjazd Socjologów (drugi w okresie Polski Ludowej). Odbył się z półtorarocznym opóźnieniem, a to z powodu braku akceptacji władz politycznych na spotkanie socjologów. W Zjeździe wzięło udział ponad 300 uczestników, w tym ok. 100 studentów i 11 gości z zagranicy. Hasłem Zjazdu była „Teoria i badania socjologiczne a praktyka społeczna”.

Brencz Andrzej: IV Ogólnopolski Zjazd Socjologów. Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny 1970 z. 3 s. 381–85; Kwilecki Andrzej: IV ogólnopolski Zjazd Socjologów. Studia Socjologiczne 1970 nr 3 s. 301–3; Markiewicz Władysław: IV Ogólnopolski Zjazd Socjologów. Nowe Drogi 1970 nr 3 s. 185–188. Zob. też: Tarkowska Elżbieta: Zjazdy socjologiczne. Przyczynek do dziejów socjologii w czasach PRL. W: Z dziejów Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Warszawa 1997 s. 138–46.

Ważniejsze wydawnictwa książkowe:

Kłóskowska Antonina: Z historii i socjologii kultury. Warszawa 1969 PWN 531 s.

Piwowarski Władysław: Praktyki religijne w Diecezji Warmińskiej. Studium socjograficzne. Warszawa 1969 Wyd. ATK, 266 s.

Strzelecki Jan: Kontynuacje. Wybór artykułów. Warszawa 1969 PIW 221 s.

Szczurkiewicz Tadeusz: Studia socjologiczne. Warszawa 1969 PWN 461 s.

Warszawa. Socjologiczne zagadnienia stolicy i aglomeracji. Red. Stefan Nowakowski. Warszawa 1969 KiW 410 s.

Wiatr Jerzy J.: Naród i państwo. Socjologiczne problemy kwestii narodowej. Warszawa 1969 KiW 622 s.

1979 [20 lat temu]

[*]
Zespół Konwersatorium „Doświadczenie i Przyszłość” przesyła 19 maja na ręce I Sekretarza PZPR, Przewodniczącego Rady Państwa, marszałka Sejmu, Prymasa i Tadeusza Kotarbińskiego „Raport o stanie Rzeczypospolitej i o drogach jej naprawy”.

„Res Publica” 1979 nr 4.

[*]
Ukazuje się głośny tekst Stefana Nowaka: Przekonania i odczucia współczesnych, w pracy zbiorowej Polaków portret własny, wydanej przez krakow-

---

skie Wydawnictwo Literackie (s.122–45), opublikowany też wkrótce na łamach Studiów Socjologicznych pod tytułem System wartości społeczeństwa polskiego (1979 nr 4).

[*]

Na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL odbyło się 27 listopada kolokwium habilitacyjne socjologa ks. dr Janusza Mariańskiego.

[*]

Na uniwersytetach w Łodzi i Warszawie odbyły się sesje naukowe dla uczczenia setnej rocznicy urodzin Heleny Radlińskiej (urodzonej 2 maja 1879 roku).

Badura Jan: Pokłosie obchodów 100-lecia urodzin Heleny Radlińskiej. Przegląd Historyczno-Oświatowy 1982 nr 1/2 s. 135–139.

[*]

Ustanowiono nagrodę imienia Floriana Znanińskiego za prace poświęcone problematyce polonijnej.

Nagroda im. Floriana Znanińskiego. Przegląd Polonijny 1983 z.4 s. 111–113.

[*]

5 grudnia zmarł w Warszawie Profesor Józef Chałasiński.

Nowacki Witold i Szczepański Jan: Przemówienia pożegnalne w czasie ceremonii pogrzebu na powązkowskim Cmentarzu Komunalnym. Kultura i Społeczeństwo 1979 nr 4 s. 10–12

Ważniejsze pozycje wydawnicze:

Klasa robotnicza w społeczeństwie socjalistycznym. Praca zbiorowa pod red. Augustyna Wajdy. Warszawa 1979 KiW 508 s.

Klasy i warstwy społeczne w socjologii niemarksistowskiej. Praca zbiorowa pod red. Stanisława Kozyr-Kowalskiego. Poznań 1979 Wyd. UAM 210 s.

Kozyr-Kowalski Stanisław, Ładosz Jarosław: Dialektyka a społeczeństwo. Wstęp do materializmu historycznego. Warszawa 1979 PWN 550 s.

Marksizm i procesy rozwoju społecznego. Praca zbiorowa pod red. Włodzimierza Wesołowskiego. Warszawa 1979 KiW 692 s.

Paweł Rybicki: Struktura społecznego świata. Warszawa 1979 PWN, 730 s.

Sulek Antoni: Eksperyment w naukach społecznych. Warszawa 1979 PWN 360 s.

Tendencje rozwoju społecznego. Warszawa 1979 GUS 330 s.

1989 [10 lat temu]

[*]

25 stycznia zmarł w Warszawie Profesor Stefan Nowakowski.

Ciupak E.: *Studia Socjologiczne* 1989 nr 3 s. 5–7; Jakubczak F.: *Nauka Polska* 1989 nr 4/5 s. 205–8; Szczepański J.: *Polityka* 1989 nr 14 s. 9; Węgleński J.: *Kultura i Społeczeństwo* 1989 nr 3/4 s. 5–6.

[*]

W setną rocznicę urodzin Czesława Znamierowskiego odbyła się 25 lutego w Poznaniu sesja naukowa dla uczczenia jego pamięci.

Mikołajewicz J.: *Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny* 1989 z.4 s. 415–17; Pogasz W.: *Państwo i Prawo* 1989 z.8 s. 135–37;

[*]

Na wniosek Instytutu Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, uczelnia krakowska w dniu 22 maja przyznała doktorat honoris causa profesorowi Robertowi K. Mertonowi.

Adamek W.: Robert King Merton doktorem honoris causa UJ. *Studia Socjologiczne* 1990 nr 1/2 s. 193–196.

[*]

6 września zmarł w Warszawie Profesor Stefan Nowak.

Kłóskowska A.: *Kultura i Społeczeństwo* 1990 nr 1 s. 3–5; Krzemiński I.: *Tygodnik Solidarność* 1989 nr 17 s. 7; Marody M.: *Studia Socjologiczne* 1990 nr 1/2 s. 5–7; Pawelczyńska A.: *Nauka Polska* 1991 nr 4 s. 185–92; Sułek A.: *Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego* 1988/89 8.51/52 s. 109–11; Sułek A.: *Polityka* 1989 nr 38 s. 10.

[*]

W Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu odbywa się po raz pierwszy nabór słuchaczy na studia socjologiczne.

[*]

W Gdańsku odbyła się w październiku konferencja na temat konfliktu społecznego na Wybrzeżu.

Konflikt społeczny w perspektywie pamiętnikarzy i badaczy. Sesja naukowa. Red. Marek Latoszek. Gdańsk 1989, XLI, 251 s.

[*]

We Wrocławiu w dniach 17–18 listopada odbyła się konferencja na temat: Nie tylko „Solidarność” – różne oblicza ruchów społecznych, poświęcona zmianom struktury ruchów społecznych w Polsce i krajach środkowo-wschodniej Europy.

Studia Socjologiczne 1990 nr 3/4 s. 176–79.

[*]

W Łodzi odbywa się (5 grudnia) konferencja, zorganizowana przez Instytut Socjologii UŁ, dla uczczenia Józefa Chałasińskiego w 10 rocznicę śmierci.

Bunty i służebności uczonego. Profesor Józef Chałasinski. Łódź 1992, 105 s.

Ważniejsze wydawnictwa książkowe:

Ciągłość i zmiana tradycji kulturowej. Praca zbiorowa pod red. Stefana Nowaka. Warszawa 1989 PWN 486 s.

Ludy i kultury Australii i Oceanii. Bronisław Malinowski 1884–1942. Pod red. Edwarda Pietraszka i Barbary Kopydłowskiej-Kaczorowskiej. Wrocław 1989 Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego 260 s.

Mach Zdzisław: *Kultura i osobowość w Antropologii amerykańskiej*. Warszawa 1989 PWN 252 s.

Staniszkis Jadwiga: *Ontologia socjalizmu*. Warszawa 1989 In Plus 180 s.

Strzelecki Jan: *Socjalizmu model liryczny. Założenia w mowie publicznej – Polska 1975–1979*. Warszawa 1989 Czytelnik 197 s.

Ziółkowski Marek: *Wiedza, jednostka, społeczeństwo*. Zarys koncepcji socjologii wiedzy. Warszawa 1989 PWN 305 s.

Zestawił: Włodzimierz Winclawski
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

NAGRODY ZA ROK 1998

• Nagrodę **im. Stanisława Ossowskiego** (Polskiego Towarzystwa Socjologicznego) otrzymała Anna E. Kubiak za książkę pt. *Delicje i lewa ręka Kryszny. Kreacja i ewolucja ruchu Hare Kryszna w Polsce*. (Warszawa 1997, Wyd. IFiS PAN).

• Nagrody **im. Floriana Znanieckiego** (PTS) za prace magisterskie otrzymali:

W kategorii prac teoretycznych:

- Radosław Sojak z Instytutu Socjologii Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu za pracę napisaną pod kierunkiem dr hab. A. Zybertowicza pt. *Porządki wykluczeń w świetle socjologii wiedzy na przykładzie dyskusji wokół lustracji* (nagroda I stopnia);
- Sylwia Bakalarczyk z Instytutu Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Gdańskiego za pracę napisaną pod kierunkiem dr I. Zakidalskiej pt. *Internet - nowe medium społeczeństwa informacyjnego* (nagroda II stopnia).

W kategorii prac empirycznych:

- Anna Kowalewska z Instytutu Socjologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego za pracę napisaną pod kierunkiem prof. dr hab. P. Kryczki pt. *Kohabitacja i konkubinat w świadomości młodzieży studenckiej. Rola kategorii pojęciowych w przekształcaniu świadomości społecznej* (nagroda II stopnia).